

ТУРИЗМ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

У статті розглянуто поняття теорії міжнародних відносин. Розкрито особливості розвитку міжнародних економічних відносин у різних формах. Охарактеризовано одну із форм міжнародних економічних відносин – міжнародний туризм. На прикладі України розглянуто основні форми міжнародних туристичних відносин, сучасні тенденції їх економічного розвитку. Розглянуто інтеграцію України до Європейського Союзу через туристичну галузь.

Проаналізовано основні форми співробітництва в туризмі наявні в Україні, які набувають міжнародних і транскордонних ознак глобалізаційних процесів. З'ясовано значимість туристичних зав'язків у міждержавних відносинах, які набувають все більшої ваги, а надходження від міжнародного туризму вже сьогодні становлять одну з найбільш значущих частин "невидимого експорту". Розроблено основні надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі та дистионації туристичних прибутків. Розглянуто позитивний вплив міжнародного туризму на національну економіку, так, як гроші витрачені іноземними туристами функціонують в економіці країни як засіб обігу, як засіб нагромадження.

Ключові слова: туризм, міжнародні економічні відносини, туристичний ринок, міжнародний туризм, євро регіон, національна економіка, інфраструктура туристична.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм – динамічна галузь у світі, жодний прогноз не передбачає призупинення її розвитку в ХХІ ст. Міжнародний туризм – найбільш прибуткова у частині експорту галузь, важлива складова платіжного балансу багатьох країн.

ВТО (Всесвітня туристична організація) прогнозує, що у 2020 р. кількість міжнародних туристів перевищить 1 млрд. осіб і буде становити – 1,360 млрд. осіб, 2030 р. – 1,809 млрд. осіб, при цьому прибутки сягнуть 2400 млрд. дол. США [9].

Туризм відіграє важливу роль у створенні робочих місць, і за прогнозами, впродовж наступних п'яти років у світі створюватиметься 2500 нових робочих місць щодня. Охоплюючи багато секторів економіки, майже неможливим стає визначення точної оцінки кількості працівників, зайнятих у сфері туризму. Крім того, вирішення проблеми реальної оцінки ускладнюється ще й специфічним характером праці (сезонність, робота за сумісництвом, тимчасова робота тощо). І все ж кількість зайнятих у туристичній сфері постійно зростає. Це одна з не багатьох галузей економіки, де залучення нових технологій не призводить до скорочення працюючого персоналу. Це має важливе значення, оскільки, поглинаючи більше робочої сили, туризм зменшує соціальну напругу в суспільстві. Крім того, світовий досвід показує, що індустрію туризму можна розвивати і в період економічних криз, що має важливе значення для країн Східної Європи. Витрати на створення одного робочого місця тут в 20 разів менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу в 4 рази вища, ніж в інших галузях господарства.

Прикладом можуть бути такі країни, як Аргентина, Бразилія, Мексика, Єгипет, Туніс, Перу та інші [1, С. 134].

Отже, галузь туризму не тільки приносить значну частину прибутку до бюджету туристично-розвинутих держав, а й є надзвичайно перспективною і безсумнівно може стати одним з головних джерел надходжень до держбюджету інших країн.

Тому, вивчення основних складових функціонування туристичної галузі у сфері міжнародних економічних відносин є важливою проблемою суспільної географії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченням туризму в галузі міжнародних відносин та міжнародного туризму займалися такі вчені як А.Ю. Александрова, М.Б. Біржаков, Г.М. Долматов, О.О. Любіцева, М.П. Мальська, М.З. Мальський, М.М. Мацяк, Д.В. Ніколаєнко, Е.А. Окладникова, А.А. Самойленко, Дж. К. Тейлор Н., А.Д. Чудновский, І.М. Школа та ін. Тому, дослідження основних понять міжнародних економічних відносин у галузі туризму передбачає їх розгляд у такій послідовності: вивчення теорії міжнародних відносин у системі суспільних наук; виявлення учасників міжнародних відносин; з'ясування значення міжнародних організацій у розвитку туризму; дослідження особливостей туризму у зарубіжних країнах їх форми розвитку, та можливості розширення; з'ясування стану та можливостей функціонування світового туристичного ринку, аналіз типології країн світу; адаптація законодавства України до відповідних Директив ЄС (Європейського Союзу) вивчення та впровадження міжнародного досвіду державного регулювання та стимулювання галузі туризму, організаційно-фінансових засад функціонування

ня високорентабельної туристичної індустрії.

Виклад основного матеріалу. Теорія міжнародних відносин у системі суспільних наук. Жодна з держав світу в сучасних умовах не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих процесів, які відбуваються в регіоні або частині світу, де вона знаходиться. Країни, їх національні господарства взаємодіють між собою у виробничій, економічній, політичній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній та інших сферах. Для реалізації цих відносин між країнами встановлюються дипломатичні відносини, укладаються угоди, договори, що регулюють різні напрямки співробітництва. Країни прагнуть брати участь у міжнародних глобальних організаціях, створюють міждержавні регіональні організації – економічні, військово-політичні тощо [10].

Численні міжнародні зв'язки об'єднують країни світу в тісну систему - світове співтовариство, а їхні національні економіки – у світове господарство. Світове господарство – це сукупність взаємодіючих національних господарств країн світу, яка функціонує на основі міжнародного поділу праці. Найважливішу роль в об'єднанні країн у світову господарську систему відіграють міжнародні економічні зв'язки. Вони виражаються рухом товарів, послуг, капіталів, робочої сили, інформації між країнами, регіонами й частинами світу.

Національні господарства взаємодіють у системі світового господарства за законами міжнародного географічного поділу праці.

Міжнародні економічні відносини проявляються в різних формах. Найдавнішою і найбільш розвиненою з них є *міждержавна*, або *зовнішня, торгівля товарами*. Зовнішню торгівлю конкретної країни за певний проміжок часу (наприклад, за рік) характеризують такі показники: *експорт* (вивіз товарів), *імпорт* (ввіз товарів), *зовнішньоторгівельний обіг* (сума вартості експорту та імпорту), *торговий баланс* (співвідношення вартості експорту та імпорту), *сальдо торгівлі* (різниця між вартістю експорту та імпорту). Якщо вартість експорту перевищує вартість імпорту, то сальдо активне, якщо ж перша поступається другій – сальдо пасивне [10].

Такі ж характеристики застосовують і до *зовнішньої торгівлі послугами*, однак є й інші форми міжнародних економічних відносин:

- *міжнародний туризм і міжнародні міграції робочої сили*.

В цілому Україна має значні перспективи

розвитку різних форм, міжнародного науково-технічного співробітництва: від підготовки зарубіжних спеціалістів у вищих навчальних закладах до участі у спільній зі США, Росією та Норвегією програмі "Морський старт". Виїзд громадян України за її межі з метою відпочинку чи заробітку, як і вїзд на її територію громадян інших країн з цією ж метою, супроводжується міждержавними валютно-фінансовими потоками, тому міждержавний рух туристів і робочої сили також належить до зовнішньоекономічних зв'язків [12].

Щорічно українські курорти, будинки відпочинку, туристичні бази, дитячі табори, а також власники приватних будинків приймають сотні тисяч відпочиваючих із країн колишнього СРСР, насамперед Росії й Білорусі. Найбільше їх приваблюють Чорноморсько-Азовське узбережжя, особливо Південний берег Криму, а також Карпати. Через низький рівень обслуговування притік іноземних туристів в Україну і із-за меж колишнього СРСР надзвичайно низький. Здебільшого громадяни цих країн здійснюють ділові поїздки в Україну. Натомість зростає кількість українських громадян, які відпочивають у країнах Середземномор'я (Туреччина, Кіпр, Іспанія, Франція, Італія), країнах Середньої Європи, Америки.

Україна зацікавлена у зміцненні зв'язків з ЄС і навіть у вступі до нього, однак це – віддалена у часі перспектива. Наразі Україна співпрацює з Європейським союзом на основі спеціальної угоди про партнерство.

Сучасна індустрія туризму – одна з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства, що можна розглядати і як самостійний вид економічної діяльності.

На сьогоднішній день туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. Більше того, на початку XXI ст. туризм за обсягами доходу справедливо посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. За результатами 2010 року, туристична галузь утворила 12% світового внутрішнього продукту і поглинула більше 14% витрат споживачів. В багатьох країнах і регіонах туризм є основним джерелом прибутків. Надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі становлять понад 500 млрд. дол. США щорічно [1].

До економічних функцій туризму, в першу чергу відносяться економічні вигоди, які він надає. Так, туризм стимулює розвиток еле-

ментів інфраструктури – готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. Він зумовлює збільшення доходної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір) або непрямими (збільшення заробітної плати робітників спричинює збільшення сум прибуткового податку, що сплачується ними в бюджет). Крім цього, як зазначалося вище, туризм має широкі можливості для залучення іноземної валюти і різного роду інвестицій. Не менш важливою економічною функцією туризму являється диверсифікація економіки, утворюючи галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації.

Також вплив туризму на економічний розвиток виявляється у підвищенні ділової активності та розширенні виробництва товарів і послуг у результаті збільшення платоспроможного попиту за рахунок іноземних та місцевих екскурсантів. З економічної точки зору привабливість туризму як галузі, що надає послуги, полягає у більш швидкій окупності вкладених коштів та отриманні доходу у вільно конвертованій валюті. У багатьох країнах туризм входить у першу трійку провідних галузей держави, розвивається швидкими темпами і відіграє важливе соціальне та економічне значення, оскільки він [1, С. 13]:

- 1) збільшує місцеві доходи;
- 2) створює нові робочі місця;
- 3) розвиває всі галузі, пов'язані з виробництвом туристичних послуг;
- 4) розвиває соціальну та виробничу інфраструктуру у туристичних центрах;
- 5) активізує діяльність народних промислів і розвиток культури та сприяє їм;
- 6) забезпечує зростання рівня життя місцевого населення;
- 7) збільшує валютні надходження.

Але позитивний вплив туризму на економіку держави відбувається тільки у тому випадку, якщо він розвивається всебічно, тобто не перетворює економіку країни в економіку послуг.

Інтеграція України до Європейського Союзу через значення туристичної галузі. Зважаючи на те, що зараз існує гостра необхідність пришвидшення євроінтеграційних процесів в Україні особливого значення набуває використання всіх форм співпраці у багатьох сферах суспільного життя. Туризм представив себе як галузь, яка здійснює не лише позитивний ефект на соціально-економічний розвиток

країни та її регіонів, але також сприяє її становленню на міжнародному ринку як повноправного партнера світових відносин.

Туризм як поліфункціональне явище разом з рекреаційною, соціальною, економічною, екологічною, культурною, просвітницько-виховною функціями, виконує також інтеграційну та політичну функції, які безпосередньо відображають вплив туристичної галузі на інтеграційні процеси відповідної країни.

Однак туризм не завжди справляє лише позитивний вплив на інтеграційні та інші процеси, які мають місце на території відповідної країни. Найбільш поширеними проблемами є нівелювання культурних відмінностей, мовних бар'єрів, етичних норм між країнами.

З'ясуємо основні форми співробітництва в туризмі, які набувають міжнародних і транскордонних ознак у сучасних умовах глобалізаційних процесів:

- міжнародні організації. На території Європи провідною такою організацією є Європейська туристична комісія (ЄТК). Україна стала членом ЄТК з 18 жовтня 2005 року, причому на дуже вигідних умовах. Дана організація заснована у 1948 році і включає понад 30 держав, об'єднаних з метою популяризації туризму в країнах-учасниках;

- євро регіони. На території України функціонують євро регіони Карпатський (з 1993 року), Буг (з 1995 року), Нижній Дунай (з 1998 року), Верхній Прут (з 2000 року), Дніпро (з 2003 року), Слобожанщина (з 2003 року), а від прикордонних іноземних держав – адміністративно-територіальні одиниці Польщі, Білорусі, Румунії, Словаччини, Угорщини, Молдови, Австрії, Німеччини та Франції. Туризм у євро регіонах виступає одним з основних напрямків співпраці;

- міжрегіональні агломерації. В Україні існують окремі регіональні агломерації в межах одного регіону, наприклад "Дрогобиччина". Основним завданням міжрегіональних агломерацій є несуперечливість розвитку одного населеного пункту для розвитку інших населених пунктів чи регіону в цілому;

- транскордонні туристичні кластери. Їх розвиток дозволяє отримати ряд переваг, зокрема об'єднати зусилля суб'єктів туристичної діяльності прикордонних територій, зменшити витрати на виробництво та просування туристичного продукту, полегшити доступ до інформації виробників і споживачів туристичних послуг;

- стратегії. Такі документи дозволяють

визначити довгострокові пріоритети розвитку туризму на відповідних територіях, у тому числі з оцінкою соціально-економічного впливу галузі. Наприклад, чинною є Стратегія транскордонного співробітництва між містами Люблін, Львів, Івано-Франківськ і Луцьк, у якій туризм визнано як одну з десяти пріоритетних галузей для співробітництва [11];

- двосторонні угоди, затверджені на загальнодержавному рівні. Наприклад, міжурядова Угода між Україною і Польщею про міжрегіональне співробітництво від 24.06.1993 року, в якій закладені правові засади розвитку двостороннього співробітництва між регіонами країн [11];

- угоди, статuti та протоколи між органами місцевої державної влади, які носять конкретний характер. Наприклад, Угода про міжрегіональне співробітництво між Івано-Франківською областю та повітом Марамуреш Румунії, підписана 29.03.2008 року[2];

- програми. Наприклад, програми ЄС INTERREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO, MEDA, CARDS, LACE, через які здійснюється фінансова підтримка проектів міжрегіонального і транскордонного співробітництва. На території Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Одеської, Чернівецької та Тернопільської областей поширюється дія програми CADSES, яка реалізується в рамках INTEREG;

- проекти, у тому числі ті, що фінансуються міжнародними організаціями. Наприклад, проект "Сталий розвиток Турківської транскордонної зони", що виконується за фінансової підтримки ЄС в рамках Програми малих проектів транскордонного співробітництва TACIS спільно з Агенцією регіонального розвитку та європейської інтеграції.

Туризм покликаний сьогодні сприяти інтеграції "розірваного світу", посиленню тенденцій солідарності, людиноорієнтованої моделі суспільного розвитку. Для України туристична галузь набуває особливого значення у пришвидшенні євроінтеграційних процесів.

У туристичній сфері беруть участь спеціалізовані глобальні міжнародні організації (Все-світня туристична організація, Міжнародна організація цивільної авіації, Міжнародна асоціація повітряного транспорту), а також спеціалізовані регіональні міжнародні організації (Міжнародна Організація економічного співробітництва та розвитку – ОЕСР, Азіатсько-Тихоокеанська туристична організація).

Сьогодні можна стверджувати, що туризм

є однією з форм міжнародних економічних відносин, історія розвитку яких починається ще за часів А. Сміта і Д. Рікардо. Центральне місце тут належить теорії порівняльних витрат, яка в тій чи іншій формі лежить в основі багатьох сучасних теорій міжнародних економічних відносин. А. Сміт, намагаючись обґрунтувати вигідність світової торгівлі, писав: "Якщо якась чужа країна може постачати нас яким-небудь товаром по більш дешевій ціні, ніж ми самі в змозі виготовляти його, набагато краще купляти його в неї на деяку частину продукту нашої власної промислової праці, прикладеної у тій галузі, в якій ми володіємо деякими перевагами" [6, с. 320].

Значно далі в розв'язанні цього питання пішов Д. Рікардо. Розробляючи вчення про зовнішню торгівлю, він мав на увазі не тільки розв'язання проблеми у теоретичному плані, а й виконання суто практичного завдання. Своїми теоретичними висновками він намагався довести необхідність ведення вільної торгівлі, не пов'язаної з жодними обмеженнями, в умовах якої, на його думку, всі країни отримують більшу вигоду від розвитку зовнішньої торгівлі. Суть теорії Д. Рікардо полягає в тому, що кожна країна отримує "вигоду" від розвитку зовнішньої торгівлі, використовуючи різницю у витратах виробництва окремих товарів і послуг в різних країнах. Д. Рікардо доповнив теорію А. Сміта положенням про відносну перевагу у витратах, яке полягає в доцільності спеціалізації країни на виробництві тієї продукції чи тих послуг, де вона має найбільші переваги у витратах. На думку Д. Рікардо, для країни не вигідно розвивати ті галузі, де витрати виробництва вищі, ніж в інших країнах, але різниця у витратах менша, ніж по продукції чи послугах найбільш продуктивної у цій країні галузі.

У вищенаведеній теорії є раціональне зерно. Справді, країні вигідно продавати ті чи інші послуги, національні витрати виробництва яких відносно менші, ніж на інші товари та послуги, і купувати товари й послуги, витрати на виробництво яких у цій країні відносно вищі.

Кардинальні зміни в житті суспільства, викликані бурхливим науково-технічним та соціально-економічним прогресом у ХХ ст., суттєво трансформували теоретичне осмислення розвитку міжнародних економічних відносин. Ці зміни, в першу чергу, стосуються соціального статусу людини, оскільки підвищується рівень її життя, скоротився робочий час і

збільшився вільний, розширився освітній рівень, зросли психологічні навантаження на людський організм, більш інтенсивними стали умови праці та ритм життя, погіршився стан природного середовища і т.п.

Відбувається подальше зміцнення всебічного співробітництва країн Європи та Америки, розширюються торгові, культурні та науково-технічні зв'язки між ними. У результаті цих процесів розширюються і поглиблюються туристичні зв'язки – активна форма спілкування людей. У свою чергу, неухильно зростає вплив міжнародного туризму на світове господарство і міжнародні відносини.

Туристичні зв'язки у міждержавних відносинах набувають все більшої ваги, а надходження від міжнародного туризму вже сьогодні становлять одну з найбільш значних частин "невидимого експорту". Подорожі до інших країн, на різні континенти стали для мільйонів

осіб популярним способом проведення вільного часу. Міжнародний туризм став найпотужнішою світовою галуззю промисловості: в експорті він посідає третє місце після енергетики та машинобудування.

У багатьох країнах і регіонах туризм вже сьогодні є основним джерелом прибутків, а за чисельністю працівників індустрія туризму стала найбільшою у світі. У ній зайнято понад 140 млн. осіб, тобто кожний 12-й працюючий.

Надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі становлять понад 900 млрд. дол. США. Найбільші прибутки отримують країни Західної Європи та США.

Незважаючи на збройні конфлікти у різних частинах світу, розвиток туризму триває, а Європа залишається континентом, який відвідує найбільше туристів – 504 млн. осіб тільки у 2011 році (табл. 1).

Таблиця 1

Основні дистионації туристичних прибутків з 1990-2011 роки, млн., осіб [9]

	Міжнародних туристських прибутків млн.)							Частка ринку	Зміна %		Середн ьорічні темпи зроста ння
	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011		2011	10/ 09	
Світ	435	528	674	799	883	940	983	100	6,4	4,6	3,5
Країни з розвинуеною економікою ¹	296	334	417	455	475	499	523	53,2	4,9	4,9	2,4
Країни з економікою, що розвивається ¹	139	193	256	344	408	441	460	46,6	8,2	4,3	5,0
По регіонах за ВТО											
Європа	261,5	304,0	385,0	440,7	461,7	474,8	504,0	51,3	2,8	6,2	2,3
Північна Європа	28,6	35,8	43,4	56,1	56,0	56,1	59,3	6,0	0,2	5,6	0,9
Західна Європа	108,6	112,2	139,7	141,7	148,5	153,8	159,0	16,2	3,6	3,4	1,9
Центральна / Східна Європа	33,9	58,1	69,3	90,4	92,6	95,7	103,5	10,5	3,3	8,1	2,3
Південна / Середземн. Європа	90,3	98,0	132,6	152,5	164,5	169,1	182,2	18,5	2,8	7,7	3,0
У тому числі ЄС-27	230,1	265,9	323,7	352,4	356,8	364,9	385,0	39,2	2,3	5,5	1,5
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	55,8	82,0	110,0	153,6	181,1	204,4	217,0	22,1	12,9	6,1	5,9
Північно-Східно Азійський	26,4	41,3	58,3	85,9	98,0	111,5	115,8	11,8	13,8	3,8	5,1
Південно-Східно Азійський	21,2	28,4	36,1	48,5	62,1	69,9	77,2	7,8	12,5	10,4	8,0
Океанія	5,2	8,1	9,6	11,0	10,9	11,6	11,7	1,2	6,1	0,9	1,0
Південна Азія	3,1	4,2	6,1	8,1	10,1	11,5	12,4	1,3	13,6	8,0	7,2
Американський	92,8	109,0	128,2	133,3	141,7	150,7	156,6	15,9	6,4	3,9	2,7
Північно -Американський	71,7	80,7	91,5	89,9	93,0	99,2	101,7	10,3	6,6	2,5	2,1
Карибський	11,4	14,0	17,1	18,8	19,6	20,0	20,8	2,1	2,2	3,9	1,7
Центральна Америка	1,9	2,6	4,3	6,3	7,6	7,9	8,3	0,8	3,9	4,8	4,7
Південна Америка	7,7	11,7	15,3	18,3	21,4	23,6	25,8	2,6	10,0	9,4	5,8
Африка	14,8	18,8	26,2	34,8	45,9	49,7	50,2	5,1	8,5	0,9	6,3
Північна Африка	8,4	7,3	10,2	13,9	17,6	18,8	17,1	1,7	6,7	-9,1	3,5
Південніше Сахари	6,4	11,5	16,0	20,9	28,3	31,0	33,1	3,4	9,6	6,9	7,9
Близький Схід	9,6	13,7	24,1	36,3	52,8	60,3	55,4	5,6	14,2	-8,0	7,3

Половина світових надходжень з туризму припадає власне на Європу, а саме 51,3 %.. Підраховано, що до 2020 р. туризм стане в Західній Європі найбільшою, з огляду на обіг, галуззю економіки, а щорічні надходження становитимуть більш як 400 млрд. дол. США. Серед п'яти найбільш відвідуваних країн світу першою є Франція, США, Іспанія, Італія, Велика Британія.

Іноземний туризм часто виступає як стабілізатор у платіжному балансі окремих країн. Так, в Австрії надходження від іноземного туризму дозволяють цій країні щорічно покривати приблизно 80% дефіциту платіжного балансу по розрахунках за товари та послуги. В Італії надходження від іноземного туризму збільшують позитивне сальдо платіжного балансу на 120-130%. У Швейцарії надходження валюти від іноземного туризму посідають за своїми розмірами третє місце після доходів країни від експорту продукції машинобудівної, хімічної

та фармацевтичної промисловості.

Валютні надходження від міжнародного туризму дозволяють створити резерви іноземної валюти, щоб потім обміняти її на світовому ринку на інші необхідні товари та послуги.

У більшості країн Європи частка туризму у валовому національному продукті досить вагомая: в Іспанії – 4,3%, у Греції – 6,4%, країнах Центральної та Східної Європи – більш як 7,0%, Республіці Кіпр – 25% тощо. У ВВП України ця частка складає менше 1%. Співвідношення між іноземними туристами і туристами, і які від'їжджають з України, складає 1:10, в той час як для позитивного впливу його повинно бути 1:3 [5].

На рис. 1 показано, що найбільша кількість туристів у світі відвідує Європу – 51,3%, 10,3% подорожує Північною Америкою, 5,5% – Латинською Америкою, 5,6% приїздить на Близький Схід, 5,1% м– в Африку, 22,1% – Азію та Австралію.

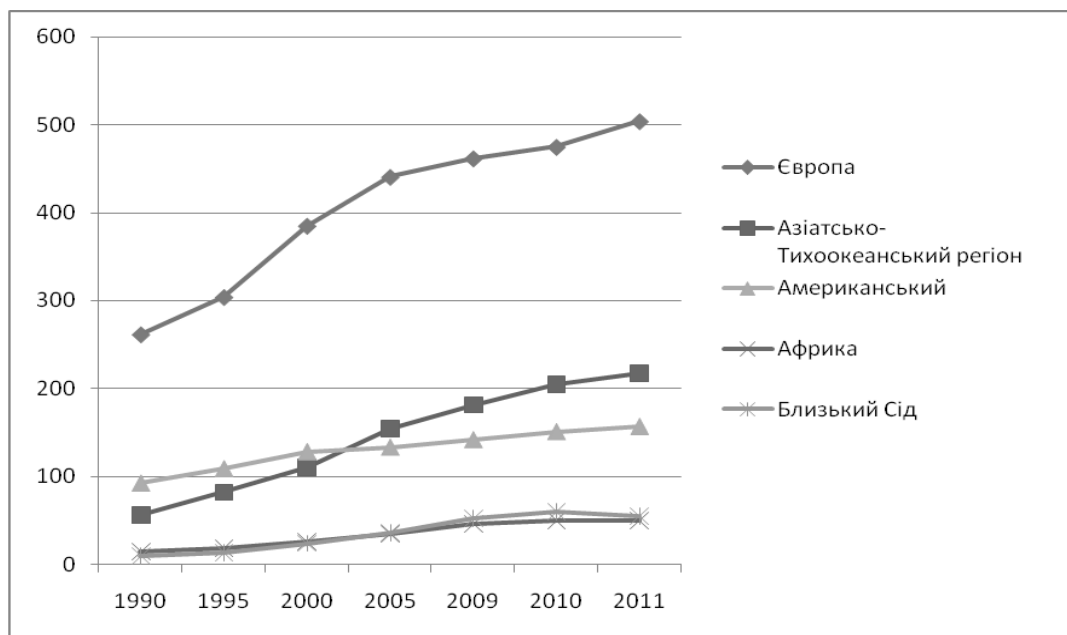

Рис. 1. Основні дестинації туристичних прибуттів з 1990 - 2011 роки, млн., осіб [9]

Надходження валюти у відсотках розподіляється наступним чином: у європейські країни – 62,4%, країни Північної Америки – 10,3%, Латинської Америки – 11,7%, африканські країни – 5,5%, Азію та Австралію – 4,5%, на Близький Схід – 2,5%.

Проаналізувавши ці дані, приходимо до висновку, що частка Європи по доходах менша, ніж по відвідуванню туристів. Це пов'язано в першу чергу з поширенням тут короткочасних поїздок у сусідні країни, дещо нижчими цінами на туристичні послуги у ряді європейських країн.

Обсяг надходжень від іноземних туристів по окремих країнах представляє все більш різноманітну картину, зумовлену як різним рівнем розвитку туризму, так і великими коливаннями у розмірах надходжень у розрахунку на одного туриста.

У європейських країнах, наприклад, амплітуда цих коливань складає від 10 до 300 доларів і більше. Але для більшої повноти економічної оцінки частки міжнародного туризму для кожної країни необхідне також зіставлення надходжень іноземних туристів з витратами на поїздки за кордон власних туристів. Це тим

важливіше, що існує певний зв'язок між приїздом іноземних туристів і виїздом за кордон власних туристів, особливо з окремих видів туризму (наприклад, з науково-культурного обміну, спорту, професійного туризму).

У багатьох країнах світу надходження від іноземного туризму є основним джерелом отримання інвалюти. Окрім безпосередніх витрат на обслуговування, іноземні туристи витрачають кошти на придбання автомобілів, аудіо- і відеотехніки, сувенірів та інших товарів.

Позитивний вплив на національну економіку має і те, що гроші, витрачені іноземними туристами, функціонують в економіці країни як засіб обігу, як засіб нагромадження. Коли турист оплачує рахунок за готель, харчування та інші послуги, внесені ним гроші не залишаються без руху, вони використовуються для оплати цілого ряду послуг інших сфер діяльності.

Так, за даними американських спеціалістів, сума, отримана, наприклад, за обслуговування у готелі, витрачається таким чином: зарплата – 35-40%, адміністративні витрати – 7-10%, комісія турагентам – 5%, ремонт на утримання – 5-7%, податки – 10-12% і т. д., а кошти, отримані від продажу харчування, ідуть на купівлю продуктів – 35-37%, зарплату – 30-35%, страхування – 3-5%, повернення грошей кредиторам – 6% та ін. [5].

Процес створення і споживання послуг у більшості випадків передбачає особистий контакт виконавця послуг і їх споживача, всебічне врахування індивідуальних особливостей та запитів споживача. Саме тому процес надання послуг менше піддається механізації та авто-

матизації, ніж виробництво товарів.

За підрахунками американських вчених, для обслуговування кожної тисячі туристів, проживаючої в готелях будь-якого району США, необхідно 279 посад у закладах, які безпосередньо обслуговують туристів, і 107 посад у галузях, що побічно пов'язані з туризмом, а на кожну тисячу туристів, розташовану в кемпінгах – 57 посад у сфері, безпосередньо пов'язаній з наданням послуг туристам, і 32 посади у допоміжних галузях.

Висновки. Жодна з держав світу в сучасних умовах не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих процесів, які відбуваються в регіоні або частині світу, де вона знаходиться. Для реалізації цих відносин між країнами встановлюються дипломатичні стосунки, укладаються угоди, договори, що регулюють різні напрямки співробітництва.

Міжнародне міжурядове та міжвідомче туристичне співробітництво держави ефективно розвивається на двосторонньому, багатосторонньому, регіональному, субрегіональному, міжрегіональному та світовому рівнях, у тому числі в рамках міжнародних організацій, і є ефективним механізмом створення сприятливого для розвитку туризму середовища, інтеграції у світові туристичні процеси.

Україна значно поступається у конкурентній боротьбі на міжнародному туристичному ринку. Туристичний та курортний потенціал використовується частково, інфраструктура туристичної індустрії і курортів розвивається переважно стихійно.

Література:

1. *Александрова А.Ю.* Международный туризм. Учеб. пособ./ А.Ю.Александрова – М.: Аспект Пресс, 2001. – 461 с.
2. Івано-Франківщина та повіт Марамуреш (Румунія) відтепер мають угоду про міжрегіональне співробітництво // fin.org.ua Фінансовий портал// Режим доступу: <http://www.fin.org.ua/newws.php?i=574846>.
3. *Лук'яненко Д.Г.* Глобальна економічна інтеграція: монографія / Д.Г. Лук'яненко. – К.: ТОВ "Національний підручник", 2008. – 220 с.
4. *Любіцева О.О.* Ринок туристичних послуг. Навч. посіб. / О.О. Любіцева – К.: "Альтпрес", 2002. – 320 с.
5. *Мальська М.П.* Міжнародний туризм і сфера послуг. Навч. посіб. / М.П.Мальська, Н.В.Антонюк, Н.М.Ганич – К.: Знання, 2008. – 661 с.
6. *Мальський М.З.* Теорія міжнародних відносин. Навч. посіб. / М.З.Мальський, М.М.Мацяк – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 392 с.
7. *Николаенко Д.В.* Рекреационная география. Учеб. пособ. / Д.В.Николаенко – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
8. *Окладникова Е. А.* Международный туризм. География туристских ресурсов мира. Учеб. пособ. / Е.А.Окладникова – М.: СПб, 2002. – 384 с.
9. Офіційний сайт Всесвітньої організації туризму //Режим доступу:<http://www.world-tourism.org>.
10. Понятие и классификация международных организаций // Режим доступа: http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1241_page_56.html.
11. Угода про міжрегіональне співробітництво між Урядом України та Урядом Республіки Польща від 24.06.1993 року: Законодавство України // Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?javadoc=616_171).
12. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. Монографія / А.С. Філіпченко, В. С. Буткін, А. С. Гальчинський – К.: Либідь, 2002. – 470 с.

13. Холлоуей Дж. К. Туристический бизнес: Пер. с 7 - го изд. Дж.К.Холлоуей, Н.Тейлор – К.: Знання, 2007. – 798 с.
14. Чудновский А.Д. Управление индустрией туризма. Учеб. пособ. / А.Д.Чудновский, М.С.Жукова, В.С.Сенин – М.: КНОРУС, 2004. – 448 с.
15. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії. Навч. посіб. / І.М.Школа – Чернівці, 2003. – 596 с.
16. UNCTAD World Investment Report 2009-2011: UNCTAD, UN. – New York, Geneva. – P. 66-67. //Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/diaeia20098_en.pdf.
17. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2007. Furthering the Process of Economic Development // World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2007. – 462 pp.// Mode of access <http://www.weforum.org>.
18. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008. Balancing Economic Development and Environmental Sustainability. – World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2008. – 474 pp. // Mode of access <http://www.weforum.org>.

Резюме:

Надежда Стецько. ТУРИЗМ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ.

Рассмотрены особенности развития международных экономических отношений в различных формах. Дана характеристика одной из форм международных экономических отношений – международному туризму. Современная индустрия туризма рассматривается как одна из наиболее быстро прогрессирующих отраслей мирового хозяйства, ее можно рассматривать и как самостоятельный вид экономической деятельности. На примере Украины рассмотрены основные формы международных туристических отношений, современные тенденции их экономического развития. А именно с экономической точки зрения привлекательности туризма как отрасли, предоставляющая услуги, ее эффективность заключается в более быстрой окупаемости вложенных средств и получении дохода в свободно конвертируемой валюте. Рассмотрены вопросы интеграции Украины в Европейский Союз через туристическую отрасль. Проанализированы основные формы сотрудничества в туризме которые развиваются в Украине, а также приобретают признаки международных и трансграничных глобализационных процессов. Значимость туристических связей в межгосударственных отношениях, которые приобретают все больший вес через поступления от международного туризма, уже сегодня наиболее значительных частей "невидимого экспорта". Основные поступления из туристических путешествий в мировом масштабе и дестинации туристических доходов. Положительное влияние международного туризма на национальную экономику, так как деньги, потраченные иностранными туристами, функционирующие в экономике страны как средства денежных оборотов, как средство накопления.

Ключевые слова: туризм, международные экономические отношения, туристический рынок, международный туризм, еврорегион, национальная экономика, инфраструктура туристическая.

Summary:

Nadiya Stetsko. IS TOURISM IN SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS.

The peculiarities of international economic relations in various forms. Characteristic of one of the forms of international economic relations – international tourism. Modern tourism industry is seen as one of the most rapidly progressing areas of the world economy, which can be considered as a separate economic activity. In the case of Ukraine, the basic forms of international tourist relations, current trends of economic development. Namely, from an economic point of view attractiveness as a tourism industry that provides services is a fast return on investment. We consider the integration of Ukraine into the European Union through the tourism industry. The basic forms of cooperation in tourism exist in Ukraine, which become international and trans boundary features of globalization. The importance of travel eyeballs in international relations, which are gaining weight and receipts from international tourism is today one of the most important parts of the "invisible exports". Main in come from tourism travel worldwide and dystynatsiyi tourist revenue. The positive impact of international tourism on the national economy as well as the money spent by foreign tourists, operate in the economy as a medium of exchange, as a means of accumulation.

Keywords: tourism, international economic relations, tourist market, international tourism, European region, national economy, an infrastructure is tourist.

Рецензент: проф. Заставецька О.В.

Надійшла 08.11.2013р.

УДК 911.3:338.48(477.84)

Мирослава ПИТУЛЯК, Микола ПИТУЛЯК

ФУНКЦІОНАЛЬНО-КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

В статті проаналізовано сучасний стан рекреаційно-туристичної галузі Тернопільської області та особливості її функціонально-компонентної структури. Охарактеризовано основні види рекреаційно-туристичної діяльності в області. Встановлено, що найперспективнішим районом розвитку рекреаційно-туристичної галузі є Придністер'я.

Ключові слова: функціонально-компонентна структура, рекреаційно-туристична галузь, лікувально-курортна рекреація, рекреаційно-туристичні ресурси.